

Afaan Oromoo

Akka Afaan Lammaffaatti

Kitaaba Barattootaa

Kutaa 5

Barreessitoota

Damee Abarraa

Figiruu Kitilaa

Waaqumaa Waamii

Gulaaltota

Darajjee Raggaasaa

Mitikkuu Dibbeessaa

Madaaltota

Abdiisaa Gannatii

Dastaa Taaddagaa

Ogeessa giraafiksii

Taaddasaa Dinquu

Ogeessa fakkibsa

Buzaayyoo Girmaa

Biirroo Barnootaa Oromiyaa 2014/2022

© Biiroo Barnootaa Oromiyaa, 2014/2022

Kitaabni kun walta'iinsa Biiroo Barnootaa Oromiyaafi Kolleejjii Barnoota Barsiisotaa Jimmaatiin bara 2014/2022 qophaa'e.

Mirgi abbummaa kitaaba kanaa seeraan eeggamaadha. Hayyama Biiroo Barnootaa Oromiyaatiin ala guutummaan is ta'e gartokkeen maxxansiisuus ta'e baay'isanii raabsuun seeraan nama gaafachiisa.

BAAFATA

Qabiyyee

Fuula

Boqonnaa 1:	Nagaa Walgaafachuu	1
Boqonnaa 2:	Qubee Afaan Oromoo	8
Boqonnaa 3:	Sagaleewwan Afaan Oromoo: a/aa hanga ja/jaa	17
Boqonnaa 4:	Sagaleewwan Afaan Oromoo:	26
Boqonnaa 5:	Sagaleewwan Afaan Oromoo	37
Boqonnaa 6 :	Sagaleewwan Laafaafi Jabaa Afaan Oromoo	43
Boqonnaa 7:	Sagalee Irra-butaafi Hudhaa	51
Boqonnaa 8:	Maatii	58
Boqonnaa 9:	Mana Barnootaa Koo	68
Boqonnaa 10:	Nyaata	76
Boqonnaa 11:	Waqtiilee	87

Boqonnaa 1: Nagaa Walgaafachuu

Gilgaala 1. Dhaggeeffachuun irra deebi'uun dubbadhu.

Akkam nagaa?
Maqaan kee eenyu?
Galatoomi.

Nagaadha. Gammadaa.
Atis galatoomi.

Akkam jirta?
Maqaan kee eenyu?
Ani Caaltuun jedhama.

Nagaa, galata Waaqayyoo
Galgaloon jedhama, ati hoo?
Galatoomi.

Gilgaala 2. Jechoota asii gadii dhaggeeffachaa irradeebi'uun dubbadhu.

Akkam oolte?

Akkam bulte?

Nagaadha.

Galata Waaqayyoo.

Baga nagaan dhufte.

Ganama

Galgala

Waaree dura

Waaree booda

Nagaan buli.

Nagaan ooli.

Galatoomi .

Gilgaala 3. Faaruu dhaggeeffachuun irra deebi'uun faarsi.

Mana barnootaa haa deemnu(2x)

Beekumsa akka argannu(2x)

A , B nan baradha

Lakkoofsas nan lakkaa'a

C, D nan beeka

Mana barnootaa haa deemnu(2x)

Beekumsa akka argannu(2x)

Gilgala 4. Fakkeenya kenname hordofuun nagaa walgaafadhaa.

Abdii: Akkam Jaatani?

Jaatanii: Nagaa, ati hoo?

Abdii: Nagaa. Bagaa nagaan.
walargine.

Jaatanii : Atis бага
nagaan dhufte.

Abdii: Galatoomi, Jaatani.

Jaatanii: Atis galatoomi, Abdii.

Gilgaala 5. Fakkeenya kenname hordofuun nagaa walgaafadhaa.

Caalaa: Akkam bulte, Caaltu?

Caaltuu: Nagaa galata Waaqayyoo, ati hoo?

Caalaa: Anis nagaadha; nagaan ooli.

Caaltuu: Galatoomi; atis nagaan ooli.

Gaaddisee: Akkam oolte, Caala?

Gaaddisaa: Nagaa galata Waaqayyoo, ati hoo?

Gaaddisee: Anis nagaadha; nagaan buli.

Gaaddisaa: Galatoomi; atis nagaan ooli.

Nagaan ooli, Boontu.

Atis nagaan ooli, Caaltu.

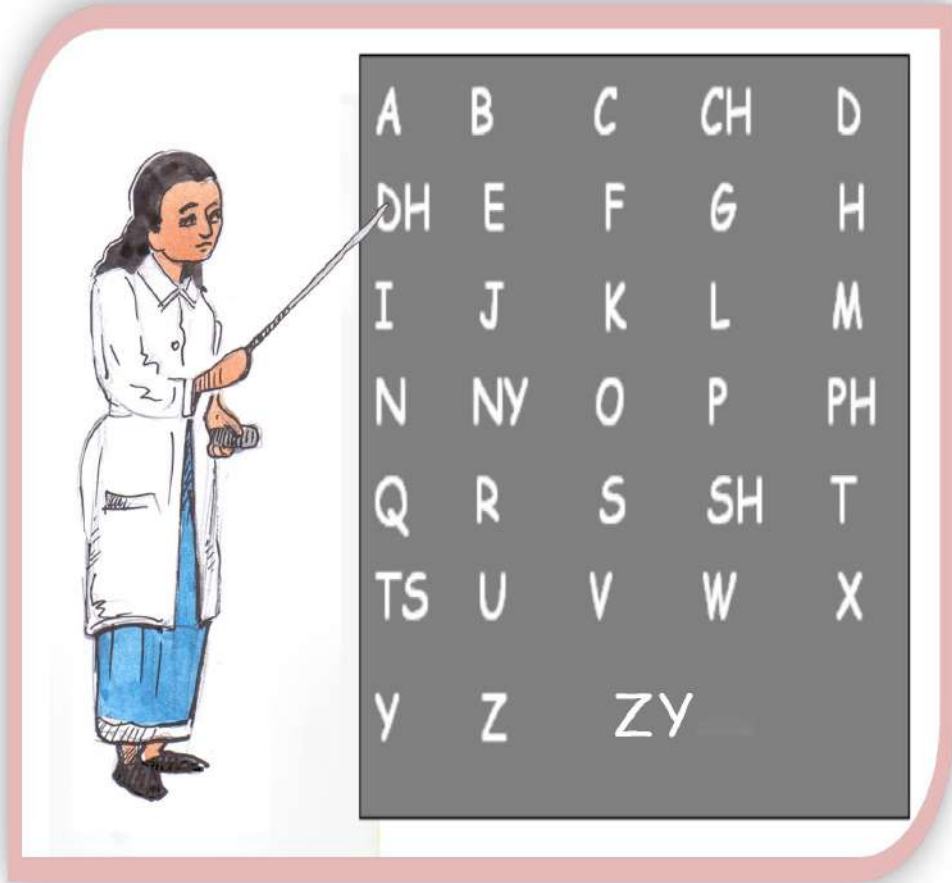

Nagaan buli, Boonaa.

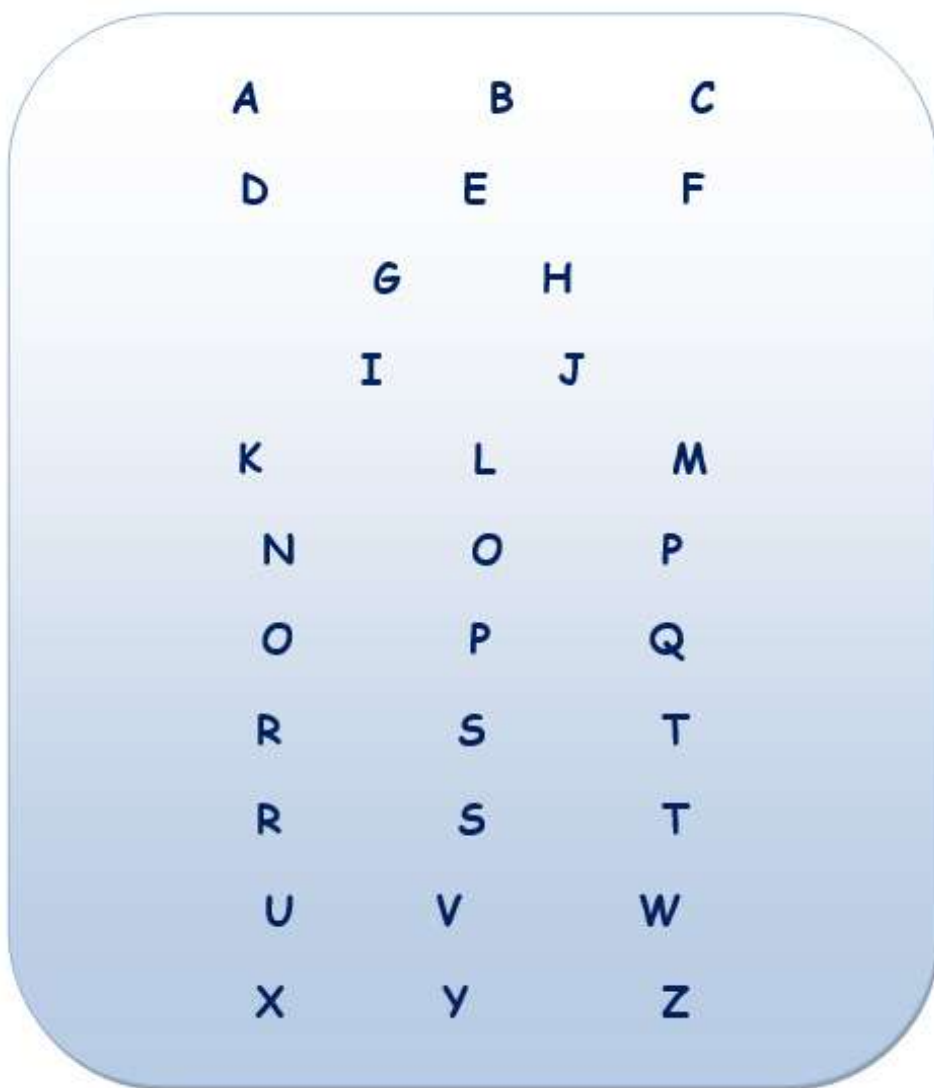
Atis nagaan buli, Taliile.

BOQONNAA 2: QUBEE AFAAN OROMOO

Barannoo1: Faaruu qubeewwan Afaan Oromoo dhaggeeffachuu

Gilgaala 1. Faaruu qubeewwan armaan gadii sirriitti dhaggeeffadhaa.

Gilgaala 2. Faaruu dhaggeeffatte irra deebi'uun faarsi.

Gilgaala 3. Qubeewwan Afaan Oromoo dubbisaa faarfadhu.

Qubee guddaa			Qubee xiqqaa		
A	B	C	a	b	c
D	E	F	d	e	f
G	H		g	h	
I	J		i	j	
K	L	M	k	l	m
N	O	P	n	o	p
O	P	Q	o	p	q
R	S	T	r	s	t
R	S	T	r	s	t
U	V	W	u	v	w
X	Y	Z	x	y	z

Barannoo 2: Qubeewwan Afaan Oromoo dubbisuu

Gilgaala 4. Qubeewwan armaan gadii dubbisi.

Qubeewwan Afaan Oromoo					
Qubee guddaa			Qubee xiqqaa		
A	B	C	a	b	c
CH	D	DH	ch	d	dh
E	F	G	e	f	g
H	I	J	h	i	j
K	L	M	l	m	n
N	NY	O	o	p	ph
P	PH	Q	r	s	sh
S	SH	T	t	ts	u
TS	U	V	v	w	x
W	X	Y	y	z	zy
Z	ZY	'(hudhaa)	'(hudhaa)		

Gilgaala 5. Qubeewwan guddaafi xiqqaa walitti firoomsi.

A	B
1. CH	n
2. Q	h
3. E	i
4. D	e.
5. I	q
6. H	d
7. N	l
8. NY	ch
9. L	g
10. G	ny

Barannoo 3: Qubeewwan dubbachiistuu dubbisuu

Gilgaala 6. Qubeewwan armaan gadii dubbisi.

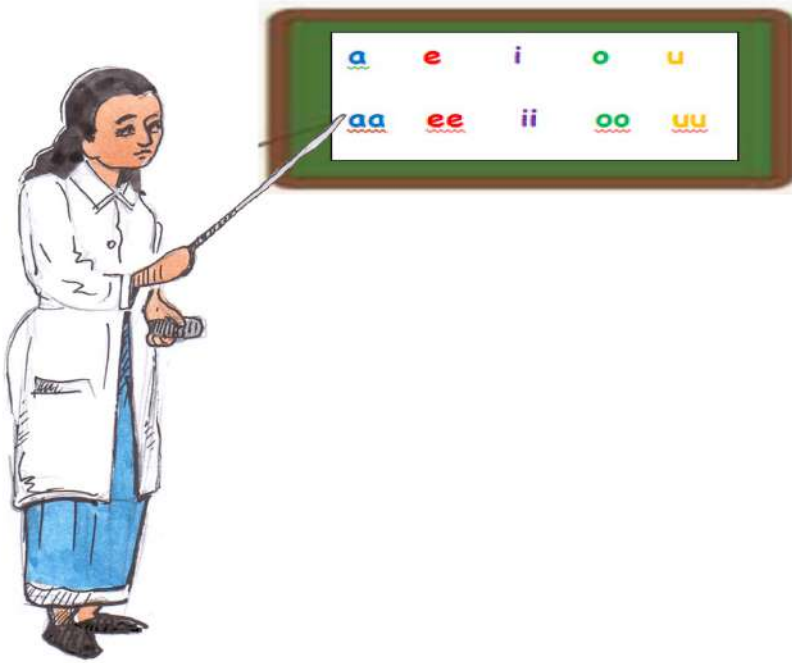
Dubbachiistuu									
Qubee guddaa					Qubee xiqqaa				
A	E	I	O	U	a	e	i	o	u

Gilgaala 7. Qubeewwan asii gadii keessaa dubbachiistuu baasii barreessi.

n o p a I p ny Q u
R s ch E b w y c T

Dubbachiistuu _____, _____, _____, _____, _____

Gilgaala 8. Qubeewwan dubbachiistuu sagalee gabaabaafi dheeraa adda baasuun dubbisi.

Dubbachiistuu gabaabaa _____, _____, _____, _____, _____

Dubbachiistuu dheeraa _____, _____, _____, _____, _____

Gilgaala 9. Jecha sagalee gabaabaafi dheeraa qaban adda baasuun barreessi.

aadaa

bona

boonaa

laafaa

laagaa

lafa

fiiguu

meetii

eeboo

fira

Fakkeenya,

sagalee gabaabaa

sagalee dheeraa

bona = bo-na

boonaa = boo-naa

Barannoo 4: Qubeewwan dubbifamaa dubbisuu

Gilgaala 10. Qubeewwan dubbifamtoota armaan gadii sagalee ol kaasuun dubbisi.

Dubbifamtoota									
Qeentee					Dachaa				
b	c	d	f	g	ch	dh	ny	sh	
h	j	k	l	m					
n	p	q	r	s	ph	zy	ts		
t	v	w	x	y					
z	'(hudhaa)								

Gilgaala 11 . Dubbifamaa dachaafi qeentee adda baasii barreessi.

n	ch	p	q	dh
k	l	m	sh	zy
r	s	ny	t	ph
c	ts	b		

Fakkeenya,

geentee

dachaa

r

ch

Barannoo 5. Qubee dachaafi hudhaa

Gilgaala 12 . Qubeewwan dachaa guddaafi xiqqaa dhaggeeffachuun sagalee ol kaasii dubbisi.

	Qubee dachaa guddaa	Qubee dacha xiqqaa	hudhaa
	CH	ch	'
	DH	dh	
	NY	ny	
	PH	ph	
	SH	sh	
	TS	ts	
	ZY	zy	

Gilgaala 13. Jechoota qubee dachaafi hudhaa qaban adda baasuun barreessi.

re'ee	lafa	mana	nyaata
haadha	bishaan	sa'a	guchii
haphée	bu'aa		

Fakkeenya,

dachaa

bishaan

hudhaa

sa'a

Boqonnaa 3: Sagaleewwan Afaan Oromoo: a/aa hanga ja/jaa

Gilgaala 1.

A. Sagaleewwan asii gadii dhaggeeffachuun irra
deebi'uun sagalee ol kaasuun dubbisi.

sagalee gabaabaa	sagalee dheeraa
a	aa
ba	baa
ce	cee
d o	d oo
dhi	dhii
fu	fuu
che	chee
ka	kaa
g o	goo
ha	haa
ja	jaa

B. Sagalee gabatee armaan gadii keessa jiran tokko tokkoon bitaa gara mirgaatti sagalee ol kaasuun dubbisi.

a	e	i	o	u
ba	be	bi	bo	bu
ca	ce	ci	co	cu
cha	che	chi	cho	chu
da	de	di	do	du
dha	dhe	dhi	dho	dhu
fa	fe	fi	fo	fu
ga	ge	gi	go	gu
ha	he	hi	ho	hu
ja	je	ji	jo	ju

Gilgaala 2. Akkaataa fakkeenya kennameen gabatee guutuun sagalee ol kaasuun dubbisi.

sagalee gabaabaa			sagalee dheeraa		
c	i	ci	c	ii	cii
d		da	d		daa
	u	chu	ch	uu	
h		he	h	ee	
l	a		l		laa
d		do		oo	
k		ku		uu	kuu

Gilgaala 3. Sagaleewwan walitti makuun erga barreessitee booda sagalee ol kaasuun dubbisi.

Fakkeenya, i+fa=ifa

dha + ba = dhaba

1. ca+ba = _____

4. co+ba = _____

2. i + ja = _____

5. da + ba = _____

3. ho + dhe = _____

6. cu+ fa = _____

Gilgaala 4. Sagaleetti qoqqooduun dubbisi.

Fakkeenya,

dibe = di + be

1. eda _____

4. dhibe _____

2. jige _____

5. fide _____

3. bifa _____

6. adabe _____

Gilgaala 5

A. Sagalee dheeraa gabatee armaan gadii keessa jiran tokko tokkoon bitaa gara mirgaatti sagalee ol kaasuun dubbisi.

aa	ee	ii	oo	uu
baa	bee	bii	Boo	buu
caa	cee	cii	coo	cuua
chaa	chee	chii	choo	chuu
daa	dee	dii	doo	Buu
dhaa	dhee	dhii	dhoo	dhuu
faa	fee	fii	foo	Fuu
gaa	gee	gii	goo	Guu
haa	hee	hii	hoo	Huu
jaa	jee	jii	joo	Juu

B. Sagaleewwan dheeraa walitti makuun dubbisi.

Fakkeenya,

daa-gaa = daagaa

cii-coo = ciicoo

cuu + bee = _____

ee + boo = _____

fii + guu = _____

dhii + buu = _____

dhoo + buu = _____

Gilgaala 6. Sagaleetti qoqqooduun dubbisi.

Fakkeenya,

a) baacoo = baa+coo

b) dheedhii = dheer + dhii

1. biifuu _____

2. fuudhuu _____

3. diiguu _____

4. dhoobuu _____

5. aadaa _____

6. duubee _____

Gilgaala 7. Sagaleewwan walitti makuun jecha barreessi.
Hiika isaas kenni.

Fakkeenya,

a. fii + gi + cha = fiigicha

b. dhu + guu = dhuguu

O + daa = _____

a + duu = _____

dha + dhaa = _____

gu + gee = _____

Gilgaala 8. Sagaleewwan gabaabaafi dheeraa gaditti kennaman gargaaramuun jecha ijaari. Hiika isaaniis barreessi.

Fakkeenya,

dha + **ba** = dha**ba**

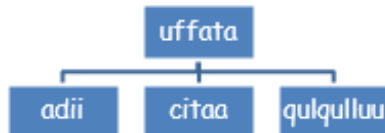
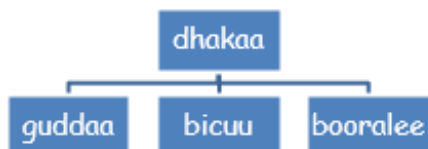
1. dha _____ = _____
2. dha _____ = _____
3. dha _____ = _____
4. dha _____ = _____
5. dha _____ = _____

Hiika Jechootaa

Gilgaala 9. Jechoota armaan gadii hiika isaanii waliin walitti firoomsi.

A	B
1. faaluu	jigii
2. jige	haaloo
3. gadoo	kufe
4. daboo	dibuu

Gilgaala 10. Jechoota waliin deeman walitti fiduun dareef dubbisi.

Fakkeenya,

1. dhakaa

- dhakaa guddaa
- _____
- _____

2. uffata

- uffata adii
- _____
- _____

Gilgaala 11. Hiika faallaa jechootaa gabatee keessaa barbaadii barreessi.

guddaa

dhibaa'aa

dheeraa

gurraacha

dagalee

Fakkeenya,

gabaabaa

dheeraa

1. ifaajaa = _____

3. bicuu = _____

2. dhaaba = _____

4. adii = _____

Boqonnaa 4. Sagaleewwan Afaan Oromoo:

ka/kaa hanga ra/raa

Barannoo 1: Sagaleewwan ka/kaa hanga ra/raa dhaggeeffachuun sagaleessuu

Gilgaala 1. Sagaleewwan armaan gadii dhaggeeffachuun irra deebi'ii sagaleessi.

Sagalee gabaabaa	Sagalee dheeraa
ka	kaa
le	lee
mi	mii
no	noo
nya	nyaa
pu	puu
phi	phii
qo	qoo
ru	ruu

Gilgaala 2. Sagaleewwan jechoota siif dubbifaman keessaatti dhaggeeffatte adda baasuun barreessi.

Barannoo 2: Sagaleewwan gabaabaan jecha ijaaruu

Gilgaala 3. Sagaleewwan walitti makuun jechoota
ijaarii dubbisi.

Fakkeenya,

a. $ku + fe = kufe$

b. $ma + na = mana$

1. $la + ma =$ _____

2. $ra + re =$ _____

3. $ma + la =$ _____

4. $qa + le =$ _____

5. $mu + ka =$ _____

6. $qa + re =$ _____

7. $na + ma =$ _____

8. $qo + re =$ _____

9. $qo + ma =$ _____

10. $ra + fe =$ _____

Gilgaala 4. Sagalee gabatee armaan gadii keessa jiran tokko tokkoon bitaa gara mirgaatti sagalee ol kaasuun dubbisi.

a	e	i	o	u
ka	ke	ki	ko	ku
la	le	li	lo	lu
ma	me	mi	mo	mu
na	ne	ni	no	nu
nya	nye	nyi	nyo	nyu
pa	pe	pi	po	pu
pha	phe	phi	pho	phu
qa	qe	qi	qo	qu
ra	re	ri	ro	ru

Gilgaala 5. Sagaleewwan armaan gaditti kennaman walitti fiduun jechoota shan ijaari.

ka ku la ma mu
na qa qo ra re

Fakkeenya,

na + ma = nama

1. mu + _ = _____

2. qa + _ = _____

3. qo + _ = _____

4. ma + _ = _____

Barannoo 3: Jechoota sagalee dheeraan jecha barreessuu

Gilgaala 6. Sagalee gabatee armaan gadii keessa jiran tokko tokkoon bitaa gara mirgaatti sagalee ol kaasuun dubbisi.

aa	ee	ii	oo	uu
kaa	kee	kii	koo	kuu
laa	lee	lii	loo	luu
maa	mee	mii	moo	muu
naa	nee	nii	noo	nuu
nyaa	nyee	nyii	nyoo	nyuu
paa	pee	pii	poo	puu
phaa	phee	phii	phoo	phuu
qaa	qee	qii	qoo	quu
raa	ree	rii	roo	ruu

Gilgaala 7. Sagaleewwan armaan gadii walitti fiduun jechoota hiika qaban shan ijaari.

koo laa loo moo
luu mii raa qaa ruu

Fakkeenya,

loo + mii = loomii

1. qaa + __ = _____

2. loo + _ = _____

3. moo + _ = _____

4. koo + _ = _____

5. moo + _ = _____

Gilgaala 8. Sagaleewwan walitti makuun jechoota ijaarii dubbisi. Hiika isaaniis barreessi.

Fakkeenya,

noo + raa = nooraa

1. koo + raa = _____

2. qaa + lii = _____

3. qoo + raa = _____

4. raa + ree = _____

5. maa + loo = _____

Gilgaala 9. Sagaleewwan walitti makuun jechoota ijaarii dubbisi. Hiika isaaniis barreessi.

Fakkeenya, ma + qaa = maqaa

1. mii + la = _____

2. ma + mii = _____

3. qaa + ma = _____

4. ka + kaa = _____

5. koo + la = _____

6. qo + moo = _____

Gilgaala 10. Sagaleewwan gabatee armaan gadii keessaatti halluun adda bahan fayyadamuun jechoota ijaarii dubbisi.

Fakkeenya,

ma + qaa= maqaa

la	ma	phee	ka	qoo	raa
rii	qee	kii	nyee	qe	u
maa	moo	ruu	qaa	uu	ruu
kuu	ra	phi	mii	me	le
qo	roo	kaa	qa	re	ee
ko	nyaa	rii	i		

Gilgaala 11. Jechoota armaan gadii erga dubbisteen booda qoqqoodii sagaleessi.

Fakkeenya,

lola = lo - la

qola = qo - la

1. kora = _____
2. make = _____
3. qara = _____
4. mare = _____
5. raqa = _____
6. naqe = _____
7. luka = _____
8. male = _____

Gilgaala 12. Jechoota armaan gadii erga dubbisteen booda qoqqoodii barreessi.

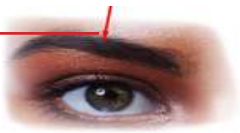

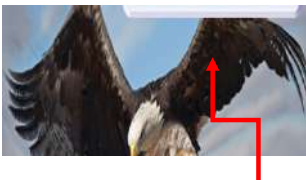
Fakkeenya,

qooquu = qoo + quu

1. qaaruu = _____
2. raamuu = _____
3. laaluu = _____
4. nyaaruu = _____
5. qaaqee = _____
6. mooquu = _____

Barannoo 4: Jechoota fakkiidhaan walitti firoomsuu

Gilgaala 13. Jechoota asii gadii fakkiin walitti firoomsi.

Jechoota	Fakkii
koola	
miila	
nyaara	
kooraa	
mana	

Barannoo 5: Hiika Jechootaa

Gilgaala 14. Jechoota armaan gadii hiika isaaniitiin walitti firoomsi.

A

1. miila

2. qooqa

3. koola

4. qeeqa

5. qaama

6. qoma

B

A. nafa

B. laphee

C. afaan

D. luka

E. koochoo

F. ceephoo

Barannoo 6: Himoota keessatti kornayaa adda baasuu

Gilgaala 15. Himoota gadii dubbisuun kornayaa adda baasi.

Fakkii	Himoota fakkii ibsan
	Caaltuun deemte.
	Caalaan deeme.
	Tolaan dhufe.
	Tolashiin dhufte.
	Boonaan utaale.
	Boontuun utaalte.

Gilgaala 16. Jechoota waliin deeman walitti firoomsuun hima ijaari.

A

1. Aagituun
2. Bokkaan
3. Baacaan
4. Aduun

B

- a. roobe.
- b. lixxe.
- c. rafte.
- d. barate.

Fakkeenya, Aduun lixxe.

Boqonnaa 5: Sagaleewwan Afaan Oromoo sa/saa hanga za/zaa

Barannoo 1: Sagaleewwan sa/saa hanga za/zaa dhaggeeffachuun sagaleessuu

Gilgaala 1. Sagaleewwan gabatee armaan gadii keessa jiran sagalee ol kaasuun irra deddeebi'ii dubbisi.

Sagalee gabaabaa	Sagalee dheeraa
sa	saa
shi	shii
tu	tuu
tsa	tsaa
ve	vee
wi	wii
yo	yoo
zu	zuu

Gilgaala 2. Sagaleewwan jechoota siif dubbifaman keessaatti dhaggeeffatte barreessuun dubbisi.

Gilgaala 3. Jechoota armaan gadii qoqqooduun dubbisi.

Fakkeenya,

seera = see - ra

1. waadaa = _____

2. yaalii = _____

3. yaada = _____

4. wabii = _____

5. lootii = _____

Gilgaala 4. Sagaleewwan walitti makuun jechoota ijaarii dubbisi.

Fakkeenya,

a. ta + sa = tasa

b. waa + tii = waatii

1. wa + yaa = _____

2. sa + ree = _____

3. tuu + ta = _____

4. ta + sa = _____

Gilgaala 5. Kanneen halluu walfakkaataa qaban walitti fiduun jecha ijaarii dubbisi. Hiika isaaniis barreessi.

xu	ta	pha	zee	roo
yaa	sa	ra	ra	tsi
da	vaa	yi	ra	sii
waa	qa	xu	mu	ra

Fakkeenya,

zee + roo = zeeroo

1. _____

4. _____

2. _____ 5. _____

3. _____ 6. _____

Barannoo 2: Jechoota dubbisuufi hiika isaanii kennuu

Gilgaala 6

A. Fakkii ilaalaa jechoota cinaa isaanii dubbisi. Hiika isaaniis barreessi.

Fakkii	Jecha
	waatii
	sa'a
	tuuta
	Wayaa/uffata

	<p>zayiita</p>
---	-----------------------

B. Jechoota armaan gadii hiikaa walfakkii isaaniin walitti firoomsii.

A

1. waatii

2. tuuta

3. wayaa

B

a. garee

b. huccuu

c. jabbii

Barannoo 3: Bamaqaalee himoota keessatti fayyadamuu

Gilgaala 7. Fakkii ilaalaa himoota armaan gadii dubbisi.

	<p>Ani gammaddeen jira.</p>
	<p>Nuti taphachaa jirra.</p>
	<p>Ati harka dhiqataa jirta?</p>

	Isin obboleewwani.
	Isheen fakkii kaasti.
	Inni biskileetii hoofa.
	Isaan maatiidha.

Gilgaala 8. Jechoota armaan gadii bakka duwwaatti guutuudhaan himoota ijaari.

Ani Nuti Isheen Isaan

1. Nuti waliin deemne.
2. _____ kutaa seene.
3. _____ kaleessa dhufte.
4. _____ nu waaman.

Gilgaala 9. Jechoota gabatee armaan gadii keessaa fayyadamuun himoota ijaari.

Fakkeenaya,

Ani deeme.

Ani	deemte
Nuti	deemtan
Ati	
Isin	deeman
Isheen	deeme
Inni	
Isaan	deemne

Fakkeenya, Ani deeme.

Boqonnaa 6 : Sagaleewwan Laafaafi

Jabaa Afaan Oromoo

Barannoo 1: Jechoota sagalee laafaafi

jabaa dhaggeeffachuun sagaleessuu

Gilgaala 1

- A. Jechoota barsiisaa/stuun keessan isiniif dubbisan dhaggeeffachuun irra deebi'uun dubbadhaa.
- B. Jechoota sagalee laafaafi jabaa qaban armaan gadii walbira qabuun dubbisi. Hiika isaaniis barreessi.

1. mare	4. sodaa
marre	soddaa
2. qale	5. boce
qalle	bocce
3. gubaa	6. hatuu
gubbaa	hattuu

Gilgaala 2. Jechoota sagalee laafaafi jabaa qaban adda baasuun sagaleessi.

gadda	gubbaa	sodaa	gubaa	jala
madda	cabe	daboo	jallaa	karaa
madaa	qabe	daabboo	hare	soddaa
harree	gadaa	faallaa	karra	fala

Fakkeenya,

Laafaa

fala

Jabaa

faallaa

Gilgaala 3. Jechoota armaan gadii bitaa gara mirgaatti dubbisuun sagalee laafaafi jabaa adda baasi.

1. madaa	madda
2. karaa	karra
3. aadaa	adda
4. qore	qorre
5. bade	badde

Gilgaala 4. Jechoota gilgaala 3 jalatti dubistan bakka jechichi itti laafuufi jabaatu adda baafadhaa.

Gilgaala 5. Jechoota gabatee gadii keessaa sagalee laafaafi jabaa adda baasuun barreessi.

garree	qare	bade	farra	madda	fala	badde
faallaa	birraa	faara	gubbaa	bira	qalle	gubaa

Fakkeenya,

Jabaa

faallaa

Laafaa

fala

Gilgaala 6. Sagaleewwan walitti makuun jechoota sagalee laafaafi jabaa qaban ijaari.

Fakkeenya,

a) gaa + duu = gaaduu

b) gad + duu = gadduu

1. baa + duu = _____
2. lag + geen = _____
3. qa + be = _____
4. qar + ree = _____
5. wad + dees + sa = _____

Gilgaala 7. Qubeewwan gabatee keessaa walitti fiduun jechoota sagalee jabaafi laafaa qaban barreessi.

f	a	k	k	i	i	q
a	f	e	a	n	j	o
a	m	m	a	h	a	l
n	a	l	n	a	b	a
a	a	a	e	n	a	n
a	d	d	a	n	a	a
a	k	k	a	a	k	f
a	r	r	a	b	a	a

Fakkeenya,

Laafaa

faanaa

Jabaa

arraba

_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

Barannoo 2: Jechoota fakkiidhaan walitti fiduu

Gilgaala 8. Fakkii roga B jalaa ilaaluun jechoota roga A jalaa wajjin walitti firoomsi.

A

1. damma

2. adurree

3. filaa

4. hubboo

5. saree

6. ilillii

7. arba

B

A.

B.

C.

D.

E.

F.

G.

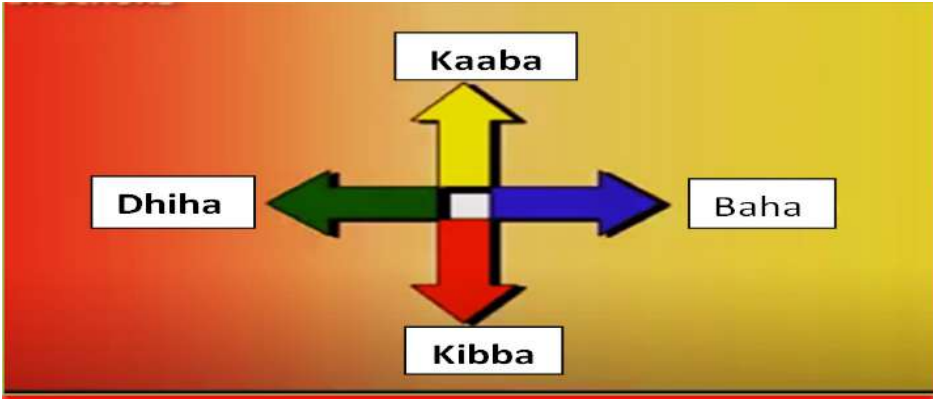

Barannoo 3: Kallattii adda baafachuu

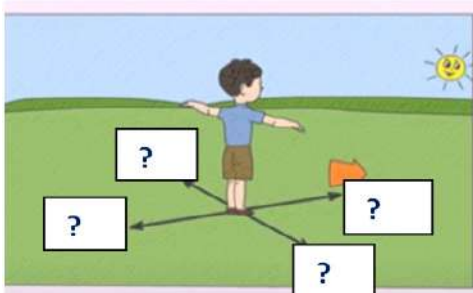
Gilgaala 9

- A. Kallattiiwwan arfan barsiisaa/stuun isinitti agarsiisu/ tu hordofuun jechoota armaan gadii sagalee ol kaasuun dubbisi.

1. Baha	2. Dhiha
2. Kaaba	4. Kibba

- B. Fakkii asii gadii ilaaluun gara baha biiftuutti fuula deebisuun kallattiiwwan barreessuun himi.

- C. Biyyoota ollaa Itoophiyaa roga A jala jiran kallattii argama isaanii roga B jala jiraniin walitti firoomsi.

A

1. Keeniyaa
2. Jibuutii
3. Sudaan
4. Eritiriyaa

B

- A. Kallattii Kaabaa
- B. Kallattii Kibbaa
- C. Kallattii Bahaa
- D. Kallattii Dhihaa

Barannoo 4: Adeemsa bittaaafi gurgurtaa

Gilgaala 10

- A. Fakkeenya dhiyaate hubachuun waliin dubbii bittaaafi gurgurtaa taasisaa.

Lataa: Akkam jirtaa Boontuu?

Boontuu: Nagaa galata Rabbii; maal bituu barbaadde, Lataa?

Lataa: Saamunaan jiraa?

Boontuu: Eeyyee.

Lataa: Gatiin isaa meeqa?

Boontuu: Abbaan kudhaniis, abbaan kudha shaniis jira.

Lataa: Abbaa kudhanii naaf kenni.

Boontuu: Meeqa barbaadda?

Lataa: Saamunaan sadii qarshii meeqa ta'a?

Boontuu: Qarshii soddoma gofa.

Lataa: Galatoomi, Boontu.

Boontuu: Atis galatoomi, Lataa.

B. **Adeemsa bittaa gurgurtaa armaan gadii hordofuun hiriya kee/tee waliin gahee taphadhaa.**

A: Akkam jirta _____!

B: Nagaa galata Rabbii; _____?

A: _____ jiraa?

B: Eeyyee.

A: Gatiin isaa _____?

B: Qarshii _____.

A: _____ naaf kenni.

B: Tole, kunooti.

A: Galatoomi _____.

B: Atis galatoomi _____.

Barannoo 5: Maqaa danuufi qeentee

Gilgaala 11. Maqaa qeentee gabatee gadii keessatti kennaman danoomsi.

Fakkeenya,

daa'ima

daa'imman

saree

saroota

Maqaa qeentee	Maqaa danuu
daa'ima	daa'imman
saree	saroota
barsiisaa	
beera	
re'ee	
nama	
hoolaa	

Boqonnaa 7: Sagalee Irra-butaafi Hudhaa

Barannoo 1: Jechoota sagalee irra-butaa

qaban dhaggeeffachuufi sagaleessuu

Gilgaala 1

- A. Jechoota barsiisaa/stuun siif dubbisu/tu sirriitti dhaggeeffachuun irra deebi'uun sagaleessi.
- B. Jechoota armaan gadii dhaggeeffachuun irra deebi'ii sagaleessi.

1. galma 2. jilba 3. sirba 4. ganda

Gilgaala 2. Jechoota sagalee irra-butaa qaban armaan gadii fakkii ilaalaa dubbisi.

1. ardi

3. marga

2. arba

4. gaangee

5. ji**l**ba

Gilgaala 3. Jechoota armaan gadii dubbisuun sagalee irra-butaa agarsiisi. Hiika jechootaas barreessi.

1. angafa	4. danqe
2. bantii	5. erbee
3. cabduu	6. falme
7. gaangee	8. horduu
9. ilka	10. jirma

Gilgaala 4. Qubeewwan gabatee keessaa walitti fiduun jechoota sagalee irra-butaa qaban shan barreessi.

m	i	r	g	a
o	r	m	a	b
r	g	l	l	j
m	a	r	m	u
a	r	m	a	u

Fakkeenya,

mi**r**ga

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

Gilgaala 5. Jechoota armaan gadii keessaa kanneen sagalee irra-butaa qaban adda baasuun barreessi.

falmuu	ganda	waadaa	farda
boordii	biyya	waldaa	nama
jaalala	ilma	mana	siba
erbee	jira	golboo	qabe

Barannoo 2: Jechoota sagalee hudhaa qaban caqasuufi sagaleessuu

Gilgaala 6

A. Jechootaa sagalee hudhaa qaban kan barsiisaan/tuun siif dubbisu/tu caqasuun barreessii dubbisi.

B. Jechoota armaan gadii dubbisuudhaan hudhaa adda baafadhu.

1. qe'ee 2. ro'oo 3. sa'aatii 4. bari'e 5. moo'e

Gilgaala 7. Jechoota armaan gadii hiriya kee/tee waliin dabareen waliif dubbisaa.

1. ga'e
2. kaa'e
3. mi'a
4. taa'e
5. ho'aa
6. baay'ee

Barannoo 3: Fakkii ilaaluun walitti firoomsuu

Gilgaala 8

A. Fakkiiifi jechoota armaan gaditti kennaman walitti firoomsi.

1. re'ee B

A.

2. sa'aatii _____

B.

3. ro'oo _____

C.

4. daa'ima _____

D.

5. ji'a _____

E.

B. Jechoota armaan gadii keessatti sagalee hudhaa galchuun barreessi.

1. booe = _____

6. mia = _____

2. gaeessa = _____

7. tae = _____

3. kae = _____

8. taai = _____

4. mariate = _____

9. sia = _____

5. maaii = _____

10. xaaoo = _____

Gilgaala 9. Jechoota sagalee laafaa, jabaa, hudhaafi irra butaa adda baasuun barreessuun sagaleessi.

leenca fala ollaa sa'a sangaa jabbii
baqaqe lama re'ee dhale dorrobe guyyaa laga
loon turte tiksuu ta'e torba foo'e
gamtaa cabbii tarree ba'i hoolaa gaara
laagaa qara faallaa birraa fide fidde bira

Fakkeenya,

Laafaa	Jabaa	Hudhaa	Irrabutaa
bira	Birraa	ta'e	torba

Barannoo 4: Guyyoota torbanii

Gilgaala 10

A. Maqaa guyyota torbanii gaditti barreeffaman keessaa kan sagalee irra butaa qaban adda baasuun barreessi.

1. Wiixata 2. Kibxata 3. Roobii
4. Kamisa 5. Jimaata 6. Sanbata 7. Dilbata

B. Maqaa guyyoota torbanii fayyadamuun himoota ijaari.

1. Wiixata: Caalaan Wiixata gale.
2. Kibxata: _____.
3. Roobii: _____.
4. Kamisa: _____.
5. Jimaata: _____.
6. Sanbata: _____.
7. Dilbata: _____.

C. Wantoota guyyoota torbanii keessatti hojjetu hiriya keetti himi.

Fakkeenya,

Wiixata: Ani mana barnootaan deema.

1. Kibxata: _____.
2. Roobii: _____.
3. Kamisa: _____.
4. Jimaata: _____.
5. Sanbata: _____.
6. Dilbata: _____.

Barannoo 5: Maqibsa adda baasuu

Gilgaala 11.

A. Fakkiifi gaaleewwan armaan gadii walitti firoomsi.

1. Re'ee **adii** ____

2. Sa'a **burree**

3. Harree **daalacha**

4. Qotiyyoo **gurraacha** C

5. Farda **daamaa**

B. Gaaleewwan armaan gadii keessaa maqibsoota jala sarari.

1. mucayyoo diimtuu

2. saree gurraattii

3. barataa cimaa

4. barsiisaa dheeraa

5. barsiistuu cimtuu

Boqonnaa 8: Maatii

Barannoo 1: Faaruu dhaggeeffachuufi faarsuu

Gilgaala 1. Gaaffilee armaan gadii deebisi.

1. Miseensota maatii kan jedhaman eenyu fa'i?
2. Daa'imman fakkii irratti argaman maal waliif ta'u jettee yaadda?

Gilgaala 2. Gaaffilee armaan gadii faaruu siif dhiyaatu dhaggeeffachaa deebisi.

1. Mata dureen faaruu dhaggeeffattee maali?
2. Miseensonni maatii faaruu dhaggeeffatte keessatti ibsamman eenyu fa'i?

3. Haatiifi abbaan ijoollee isaaniif maalfaa godhuuf?
4. Miseensonni maatii keetii eenyu f'i?
5. Ga'een miseensota maatii keetii maali?

Gilgaala 3. Faaruu dhaggeeffatte hiriyoota kee/tee waliin dareef faarfadhaa.

Gilgaala 4. Jechoota armaan gadiif hiikaa kenni.

1. haadha_____
2. laatu_____
3. abbaa_____
4. kunuunsu_____
5. huwwisu_____

Barannoo 2: Dubbisuu

Gilgaala 5. Sagaleewwan armaan gadii walitti makuun jecha dubbisi. Hiika jecha barreessitee kenni.

Fakkeenya,

ob - bo - lees - sa → obboleessa

1. <u>an</u> - <u>ga</u> - <u>fa</u>	4. <u>ak</u> - <u>koo</u>
2. <u>ob</u> - <u>bo</u> - <u>leet</u> - <u>tii</u>	5. <u>a</u> - <u>kaa</u> - <u>kay</u> - <u>yu</u>
3. <u>qu</u> - <u>xu</u> - <u>suu</u>	

Miseensota Maatii

Maqaan koo Boonaadha. Kutaa shaniin baradha. Kanan jiraadhus maatii koo waliini. Miseensonni maatii kiyyaa torba. Isaanis, akkoo, akaakayyuu, abbaa kiyya, haadha tiyya, obboleettii tiyya, obboleessa kiyyaafi ana. Abbaan koo Gammachuu jedhama. Inni barsiisaa Afaan Oromooti. Haati tiyya ammoo, Gaaddisee jedhamti. Isheen Ogeettii fayyaa daa'immaniiti. Akkoon tiyya Soorettii jedhamti.

Akaakayyuun kiyya ammoo, Tolaa jedhama. Isaan lachuu nu waliin jiraatu.

Obboleettiin tiyya Nadhii jedhamti. Isheen barattuu kutaa lammaffaati. Obboleessi kiyyaa ammoo, Obsaa jedhama. Mucaa xiqqaadha. Isaan lachuu quxusuu kiyya. Ani angafa isaanii waanan ta'eef nan kunuunsa. Nuti hunduu baay'ee waljaalanna. Kanaaf, gammadnee jiraanna.

Gilgaala 6. Dubbisa olii irratti hundaa'uun firooma maatii Boonaa gabatee armaan gadii keessatti guuti.

Maqaa miseensa maatii	Firooma	Maqaa miseensa maatii	Firooma
Tolaa	Akaakayyuu	Soorettii	
Gaaddisee		Obsaa	obboleessa
Nadhii		Gammachuu	

Gilgaala 7. Gaaffilee armaan gadii dubbisa irratti hundaa'uun deebisi.

1. Nadhiin angafa Boonaati. (dhugaa/soba)
2. Kan dura dhalate eenyu?
 - A. Nadhii
 - B. Boonaa
 - C. Obsaa
3. Abbaan Nadhii daldalaadha. (dhugaa/soba)
4. Gaaddiseen ogeettii fayyaa _____ti.
5. Miseensonni maatii Boonaa meeqa? Barreessi.

Barannoo 3: Fayyadama Jechoota

Gilgaala 8

A. Jechoota asii gadii hiikaa isaaniin walitti firoomsi.

A	B
1. <u>angafa</u>	a. <u>tan nama deesse</u>
2. <u>obboleessa</u>	b. <u>kan booda dhalate/tte</u>
3. <u>akaakayyuu</u>	c. <u>haadha abbaa/ haadhaa</u>
4. <u>haadha</u>	d. <u>dubra waliin dhalatan</u>
5. <u>akkoo</u>	e. <u>kan dura dhalate/tte</u>
6. <u>obboleettii</u>	f. <u>abbaa haadhaa/abbaa</u>
7. <u>quxusuu</u>	g. <u>mucaa waliin dhalatan</u>

B. Maqaa firoota kee armaan gadii keessaa tokko tokko barreessi.

1. adaadaa _____
2. eessuma _____
3. durbii _____
4. areeraa _____
5. abuyyaa _____

Barannoo4: Hima ijaaruu

Gilgaala 9

A. **Jechoota walkeessa makaman sirreessuun hima ijaari.**

Fakkeenya,

abbaa / Tulluu / ti / Caalaan

Caalaan abbaa Tulluuti.

1. koo/ti/Guyyoon/ akaakayyuu
2. Caaltuun/tiyya/haadha
3. obboleettii/ Kumeen/ tiyya
4. ti/koo/obboleessa/Jimaan
5. Dureettiin/Boruu/ti/ akkoo

B. **Jechoota gaditti kennamaniin hima ijaari.**

Fakkeenya,

abbaa - Abbaan koo uffata naaf bite.

1. haadha
2. obboleettii
3. obboleessa
4. akkoo
5. akaakayyuu

Barannoo 5: Bamaqaa

Gilgaala 10

A. **Jechoota armaan gadii walitti fiduun dubbisi.**

Fakkeemya,

abbaa + kiyya = abbaa kiyya

abbaa + koo = abbaa koo

1. obboleettii + tiyya = _____

2. obboleessa + koo = _____

3. obboleessa + kiyya = _____

4. haadha + too = _____

5. haadha + tiyya = _____

B. **Maqaalee himoota armaan gadii keessatti jala sararaman bamaqaan bakka buusi.**

Fakkeenya,

Mahaammad barataadha. Inni barataadha.

1. Hayaat barachaa jirti. _____ barachaa jirti.

A. Inni B. Isheen C. Isaan

2. Ayyaantuufi Fedhasaan hiriyoota. _____ lachuu barnootaan baay'ee cimoodha.

A. Inni B. Isaan C. Isheen

3. Obbo Tolaan barsiisaadha. _____ barsiisaa cimaadha.

A. Isheen B. Isaan C. Inni

Barannoo 6: Walqabsiistota

Gilgaala 11. Keeyyata armaan gadii walqabsiistota kennaman keessaa filachuun guuti.

akkasumas fi Kana malees Dabalataanis

Jiituun amala gaarii qabdi. Haadhaa_____ abbaa ishee nikabajji. Angafoota isheefis kabaja qabdi. Barsiisota, maanguddootaa _____ ga'eessota baay'ee kabajji. _____, Jiituun barumsaan cimuudha. Daree ishee keessaa tokkoffaa baatee badhaafamte. _____, akka mana barnootaatti badhaafamtuudha.

Barannoo 7: Lakkoofsa jechaan barreessuufi dubbisuu

Gilgaala 12

A. Lakkoofsota jechaan barraa'an walitti makuun barreessii dubbisi.

Lak.	jecha		Lak.	jecha	
1	tok - ko	tokko	6	ja - ha	
2	la - ma		7	tor - ba	torba
3	sa - di		8	sad- deet	
4	a - fur		9	sa - gal	
5	shan	shan	10	ku - dhan	kudhan

B. **Lakkoofsa jechaan barreessi dubbisi.**

Lak.	Jecha	Lak.	Jecha
11	kudha tokko	16	
12		17	kudha torba
13		18	
14		19	
15	Kudha shan	20	digdama

Gilgaala 13. Lakkoofsaafi jecha walitti firoomsi.

<u>A</u>	<u>B</u>
8	kudhan
10	kudha tokko
5	digdama
11	<u>shan</u>
20	saddeet

Barannoo 8: Of ibsuu

Gilgaala 14. Fakkeenya kenname irratti hundaa'uun da-reef of ibsi.

Fakkeenya,

Maqaan koo Taliileedha.

Umriin koo waggaa kudha tokko.

Kutaa shanin baradha.

Abbaan koo Tulluu jedhama.

Haati tiyya ammoo Badhaatuu jedhamti.

Obbolaan koo Magartuufi Kumalaa jedhamu.

Magartuun kutaa 3ffaa baratti.

Kumalaan ammoo, kutaa 1ffaa barata.

Maqaan koo

Umriin koo

Kutaa

Abbaan koo

Haati tiyya ammoo.....

Obbolaan koo

Boqonnaa 9: Mana Barnootaa Koo

Barannoo 1: Dhaggeeffachuufi dubbachuu

Gilgaala 1. Gaaffilee armaan gadii afaaniin deebisi.

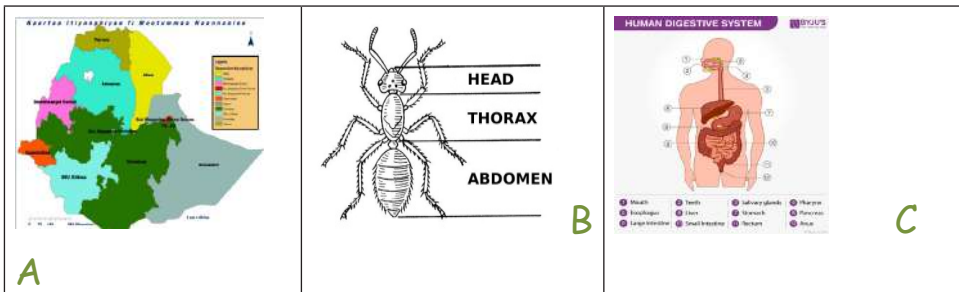
1. Meeshaaleen daree barnootaa kee keessa jiran maal fa'i?
2. Tajaajilli meeshaalee daree barnootaa keessatti argamanii maali?

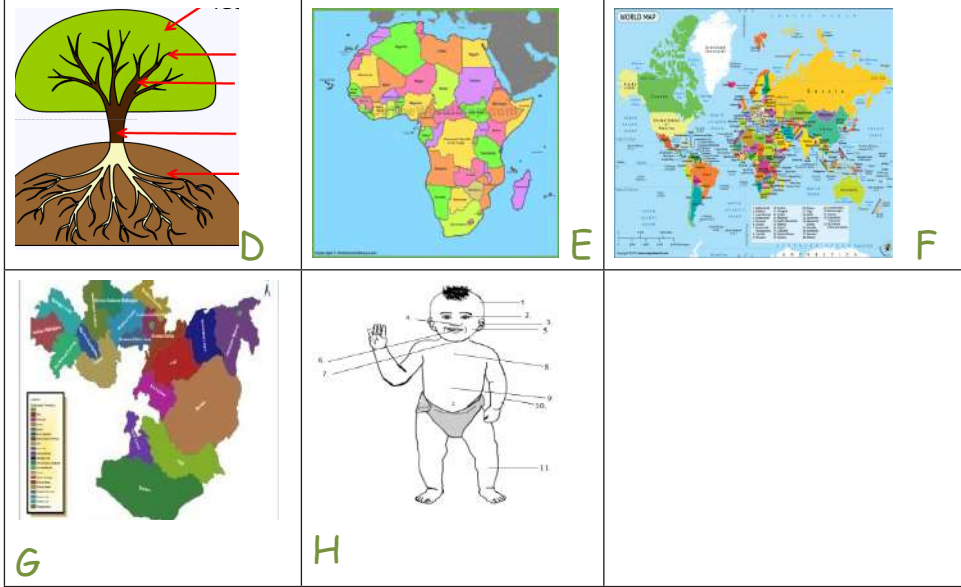
Gilgaala 2. Barruu siif dubbisamu dhaggeeffaa gaaffilee asii gadii deebisi.

1. Fakkiileen mana barnootaa kee keessatti argaman maal fa'i?
2. Kaartaawwan mana barnootaa kee keessatti argaman maal fa'i?

Barannoo 2: Maqaa fakkiifi kaartaa himuu

Gilgaala 3. Fakkiifi kaartaa adda baasii himi.

Gilgaala 4. Kaartaafi maqaa isaanii walitti firoomsi.

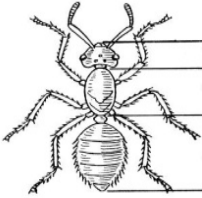
 <p>1. _____</p>	<p>a) Kaartaa ardiilee</p>
 <p>2. _____</p>	<p>b) Kaartaa Afrikaa</p>
 <p>3. _____</p>	<p>c) Kaartaa Oromiyaa</p>

4. _____

d) Kaartaa Naannolee
Itoophiyaa

Gilgaala 5. Fakkiifi ibsa isaa walitti firoomsi.

1. _____

a. Qaamolee mukaa

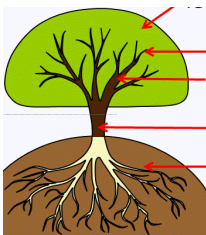
2. _____

b. Sirna bullaa'insa nyaataa

3. _____

c. Qaamolee ilbiisaa

4. _____

d. Qaamolee namaa

Barannoo 3: Walaloo dubbisuu

Gilgaala 6. Walaloo armaan gadii irra deddeebiin dubbisi.

Barnoota

Guca halkaniifi guyyaa
Yaa ibsituu addunyaa
Kan fagoo dhi'eessitee
Waa hunda agarsiistee
Dhokataa ifa baastaa
Tooftaan hojii salphistaa
Doofummaa balleessitaa
Kanaafuu si jaalannaa
Si argachuufis nidhamaanaa

Gilgaala 7. Gaaffilee armaan gadii afaaniin deebisi.

1. Walaloo dubbiste irraa maal hubatte?
2. Akka walaloo kanaatti namni maaliif barnoota jaalata?

Barannoo 4: Jechoota waliin deeman dubbisuu

Gilgaala 8. Jechoota armaan gadii walitti fiduun dubbisi. Hiika isaaniis barreessi.

1. doofummaa
2. dungoo
3. barnoota
4. kitaaba
5. biqiltuu
- A. dhaabuu
- B. barachuu
- C. qabsiisuu
- D. dubbisuu
- E. balleessuu

Barannoo 5: Jechoota waliin deemaniin himoota ijaaruu

Gilgaala 9. Jechoota waliin deeman armaan gadiitiin hima ijaarii dubbisi.

kitaaba dubbisuu	bishaan dhuguu
laaqana nyaachuu	buna danfisuu
xalayaa barreessuu	kubbaa taphachuu

Fakkeenya,

1. Meetiin kitaaba dubbisuu jaalatti.
2. _____ .

3. _____ .

4. _____ .

5. _____ .

Barannoo 6: Lakkoofsa jechaan barreessuu

Gilgaala 10. Lakkoofsa gabatee gadii keessaa sagalee ol kaasuun dubbisi.

21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35
36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	448	49	50

Gilgaala 11. Lakkoofsota jechaan barreessaa dubbisi.

13	Jechaan	Lakkoofsaan	Jechaan
21		36	
22		37	
23		38	
24		39	
25		40	
26		41	
27		42	
28		43	
29		44	
30		45	
31		46	
32		47	
33		48	
34		49	
35		50	

Barannoo 7: Jechoota hiika faallaa

Gilgaala 12. Jechoota A jala jiran hiika faallaa isaanii B jalatti kennamaniin walitti firoomsuun dubbisi.

A	B
1. halkan	a. dhihoo
2. fagoo	b. jibbuu
3. salphisuu	c. mullisuu
4. doofummaa	d. garboomsuu
5. jaalachuu	e. guyyaa
6. walaboomsuu	f. cimsuu
7. dhoksuu	g. qaroomina

Barannoo 8: Waliin dubbii

Gilgaala 13. Gaaffiifi deebii armaan gadii dubbisi.

Dhaabaa: Akkam bulte Caaltuu?

Caaltuu: Akkam bulte Dhaabaa?

Dhaabaa: Dabtarri kun meeqa?

Caaltuu: Qarshii digdamii tokko.

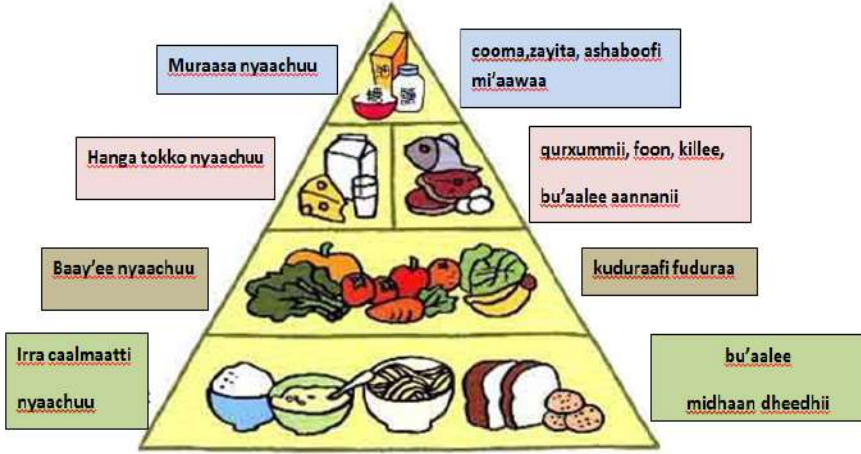
Dhaabaa: Kan gurguraa hoo?

Caaltuu: Digdamaan fudhadhu.

Dhaabaa: Tole. Hoodhu.

Gilgaala 14. Fakkeenya olii hordofuudhaan lama lama ta'uudhaan shaakalaa.

Boqonnaa 10: Nyaata

Barannoo 1: Dhaggeeffachuufi dubbachuu

Gilgaala 1. Gaaffilee armaan gadii afaaniin deebisi.

1. Nyaata madaalawaa jechuun maal jechuudha?
 2. Hiikni jechoota asiin gadii maali?
- a) nyaata b) bishaan c) albuuda d) fayyummaa

Gilgaala 2

A. Dubbisa siif dubbifamu dhaggeefachaa bakka duwwaa dhiyaate guuti.

1. Dhala namaaf nyaata _____ argachuun baay'ee barbaa-chisa.
2. Dhalli namaa nyaata _____ ijaaruufi guddinaaf gar-gaaru yoo dhabe, niquucara.
3. Dhalli namaa _____ madaalamaa ta'e argachuu qaba.

A. **Yaada sirrii ta'een, "Dhugaa" kan sirrii hintaaneen "Soba" jedhii deebisi.**

1. Nyaanni madaalawaan biqilootaafi beelladoota irraa argama.
2. Nyaanni madaalawaan nama hundaaf kan barbaachisu miti.
3. Nyaanni beelladoota irraa argaman qaama keenyaaf baay'ee barbaachisoo miti.
4. Bishaan nyaata madaalamaa keessatti ramadama.
5. Pirootiiniin biqiloota irraa ni argama.

Barannoo 2: Dubbisuu

Gilgaala 3

A. **Keeyyata "Akaakuuwan Nyaataa" jedhu dubbisuun dura gaaffilee armaan gadii tilmaami.**

1. Akaakuu nyaataa maalfaa beekta?
2. Nyaata akaakuu adda addaa soorachuun faayidaa maalii qaba?

B. **Hiika jechoota armaan gadii tilmaami.**

1. madaalawaa 2. pirootiinii 3. dhibee 4. mi'aawaa

Gilgaala 4. Gaaffilee armaan gadii dubbisa dhiyaate dubbisaa deebisi.

1. Nyaanni madaalawaa akaakuu nyaataa_____dabalata.
2. Pirootiiniin _____irraa argama.
3. Raafuun _____keessatti ramadama.
4. Nyaata madaalawaa soorachuun _____keenyaaf barbaachisaadha.

Akaakuu Nyaataa

Nyaanni madaalawaan akaakuu nyaataa hunda dabalata. Akaakuun nyaataa kunis pirootiinii, kaarboohaayidireetiifi kuduraafi muduraa jedhamu. Pirootiiniin bu'aawwan aananii, baagelaa, killeefi kanneen kana fakkaatan irraa argama. Kaarbohayidireetiin midhaan dheedhii, daabboo, moseefi kanneen kana fakkaatan irraa argama. Kuduraafi muduraan immoo, biqiltuuwwan kanneen akka raafuu, qaaraa, qoosxaafi kanneen kana fakkaatan irraa argama. Nyaata madaallii isaa eegee soorachuun fayyummaa keenyaaf barbaachisaadha. Kanaafuu, yeroo hunda akaakuu nyaataa hunda irraa nyaachuun nyaata madaalawaa argachuun gaarii ta'a.

Gilgaala 5

A. **Dubbisa olii irratti hundaa'uun gaaffilee asii gadii sirrii yoo ta'e "Dhugaa" dogongora yoo ta'e immoo, "Soba" jedhii barreessi.**

1. Nyaanni fayyummaa namaatiif barbaachisaa miti.
2. Nyaanni madaalawaa kuduraafi muduraa qofa irraa argama.
3. Akaakuu nyaataa adda addaa fayyadamuun dhibee namarraa ittisa.
4. Qaaraan kaarboohaayidireetii jalatti ramadama,
5. Nyaata mi'aawaa ta'e yeroo hunda nyaachuun rakkina namatti fida.

Barannoo 3: Fayyadama Jechootaa

Gilgaala 6

A, Jechoota 'A' jala jiran dubbisa keessaa bahan hiika faallaa isaanii roga B jala jiraniin firoomsi.

A

1. hir'isuu
2. dhibee fiduu
3. fayyummaa
4. haaraa
5. nyaata argachuu

B

- A. moofaa
- B. dhibee / dhukkuba
- C. dabaluu
- D. nyaata dhabuu
- E. dhibee dhorkuu

B. Jechootaafi gaaleewwan gaditti dhiyaataniif hiika faallaa isaanii barreessi.

Fakkeenya,

beela = guufa

1. du'a = _____
2. hiyyeessa = _____
3. dhukkuba = _____
4. nyaata argachuu = _____
5. nyaata bituu = _____

Barannoo 4: Fakkii ilaaluun walitti firoomsuu

Gilgaala 7. Fakkii nyaataa roga “B” jalaa kanneen roga “A” jalaatti kennamaniin walitti firoomsi.

A

1. Cumboo D

2. Paastaa

3. damma

4. Muuzii

5. maangoo

B

A.

B.

C.

D.

E.

Barannoo 5: Himoota barreessuu

Gilgaala 8. Jechoota walkeessa makaman qindeessuun hima gaaffii ijaaruun waliin dubbii taasisaa.

Fakkeenya,

Abdii: Caaltuu, ciree nyaattee jirtaa?

Caaltuu: Eeyyee, Ati hoo nyaattee jirtaa?

Abdii: Eeyyeen, nyaadheen jira.

Caaltuu: Maal nyaattee?

Abdii: Daabboo

1. A: laaqana/Ati/ nyaattee/jirtaa?
B: Eeyyee, hoo/jirtaa/nyaattee/Ati?
A: Eeyyeen. jira/nyaadheen
B: nyaattee/Maal?
A: _____
2. A: nyaattee/ Ati/jirtaa/ irbaata /?
B: Eeyyeen. jirtaa/nyaattee/hoo/Ati?
A: Eeyyeen. nyaadheen/jira
B: nyaattee / Maal?

Barannoo 6: Lakkoofsota 51-70 jechaan barreessuufi dubbisuu

Gilgaala 9

A. Lakkoofsota 51-70 jiran jechaan barreessuun dubbisi.

50=	61=
51=	62=
52 =	63=
53 =	64=
54 =	65
55 =	66=
56 =	67=
57 =	68 =
58=	69=
59=	70=
60=	

B. Lakkoofsota 51-70 roga "B" jalatti barreeffaman kanneen roga "A" jalatti barreeffamaniin walitti firoomsi.

A

1. Torbaatamii tokko C
2. Torbaatamii lama _____
3. Torbaatamii sadii _____
4. Torbaatamii afur _____
5. Saddeetamii shan _____
6. Saddeetamii jaha _____
7. Saddeetamii torba _____
8. Saddeetamii saddeet _____
9. Saddeetamii sagal _____
10. Torbaatama _____

B

- A. 66
- B. 51
- C. 69
- D. 53
- E. 68
- F. 52
- G. 65
- H. 59
- I. 70
- J. 54

Barannoo 7: Bamaqaalee akka matihimaatti tajaajilan

Gilgaala 10

A. **Fakkiiwwan armaan gadii ilaaluun bamaqaalee dubbisi.**

Fakkeenya,

Ani

Nuyi

Ati

Inni

B. **Haala fakkeenya kennameen bakka duwwaa kennaman xumuri.**

Fkn.	Ani	Nuti	Ati	Isin	Isheen	Inni	Isaan
dhuguu	dhuge	dhugne	dhugde	dhug-dan	dhugde	dhuge	dhugan
filuu							
to'achuu							
hirmaa-chuu							
dabaluu							
mormuu							
xumuruu							

C. **Bamaqaalee gabatee keessatti kennamaniin hima ijaari.**

Ani	Nuyi	Ishee	Isaan	Inni	Ati	Isin
-----	------	-------	-------	------	-----	------

Fakkeenya,

1. Ani barataadha.
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____

Barannoo 8: Nagaa Walgaafachuu

Gilgaala 11

A. Fakkii ilaaluun akkaataa nagaa walgaafachuu yeroo adda addaa shaakalaa.

Hawwii

Caalaa

Hawwii: Akkam bulte Caalaa?

Caalaa: Akkam bulte Hawwii?

Hawwii: Nagaa galata Waaqaa; Maatiin kee nagumaa?

Caalaa: Nagaa isaaniiti; Kan kee hoo nagaadhaa?

Hawwii: Nagaa isaaniiti; guyyaa gaarii siif haa ta'u!

Caalaa: Siifis guyyaa gaariin siif hawwa; nagaan ooli.

Obbo Kumsaafi Obbo Tolaa

Obbo Kumsaa: Akkam ooltan Obbo Tolaa?

Obbo Tolaa: Nagaa galata Rabbii; Akkam ooltan Obbo Kumsaa?

Obbo Kumsaa: Maatiin hundi nagumaa? Hojiin akkami?

Obbo Tolaa: Hojiin misha; keessan maatiin nagumaa?

Obbo Kumsaa: Naguma. Nagaan bulaa.

Obbo Tolaa: Hayyee; isinis nagaan bulaa.

B. Odeeffannoo haasawa bilbilaa armaan gaditti taasifame fayyadamuun hiriya kee waliin gahee taphadhaa.

Abdii

- Heloo!
- Akkam jirta Boontuu?
- Barumsi akkami?
- Haalaan qo'achaa jirtaa?
- Anis haalanan qo'achaan jira; jabaadhu!
- Tole, nagaatti

Boontuu

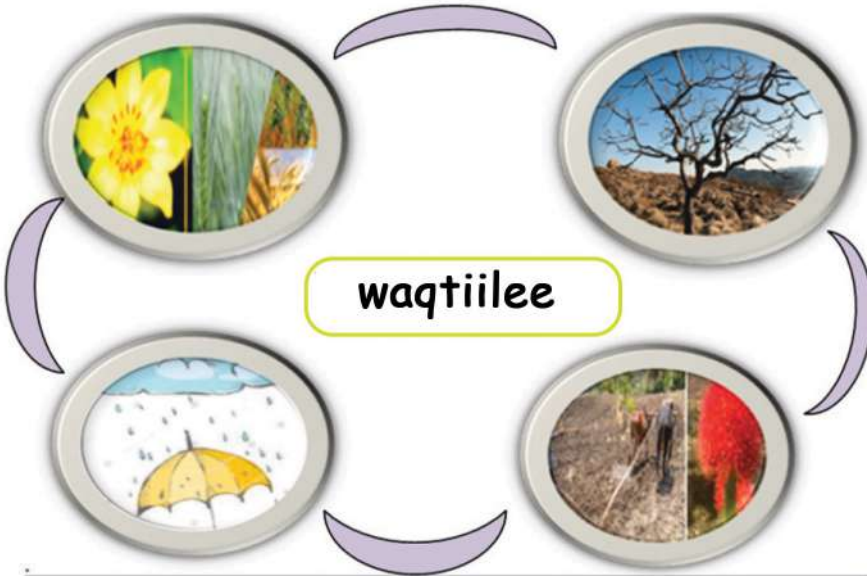
- Heloo Abdii!
- Nagaa keetii Abdii?
- Barumsi gaariidha.
- Eeyyeen, ati hoo?
- Atis jabaadhu.
- Hayyee, nagaatti.

Boqonnaa 11: Waqtiilee

Barannoo 1: Dhaggeeffachuufi Dubbachuu

Gilagaala 1

Gaaffilee armaan gadii fakkii kenname irratti hundaa'uun deebisi.

1. Fakkiilee olii irraa maal hubatta?
2. Waqtiin maali?
3. Waggaan tokko waqtiilee meeqa qaba?.

Gilagaala 2. Gaaffileearmaan gadii barruu siif dub-bifamu dhaggeeffachaa guuti.

1. Waggaan tokko waqtiilee _____ qaba.
2. _____ waqtii ililliin itti daraaru.
3. Bonni waqtii _____ aanee argamu.
4. _____ qophiin qonna gannaa kan itti eega-luudha.

Gilagaala 3

A. Waqtiileefi gochoota keessatti raawwataman walitti firoomsi.

Bona	Birraa	Arfaasaa	Ganna
------	--------	----------	-------

Fakkeenya,

- Lafa qotuu eegaluu = Arfaasaa

1. Midhaan dhahuu
2. Oomishni asheetuu
3. Midhaan facaasuu

B. Deebii Gaaffilee gadii afaaniin dareef ibsi.

1. Naannawa ati jiraattutti, waqtiileen waggaa maaliin beekkamu?
2. Hojiileen ijoo waqtiilee waggaa keessatti raawwataman maal fa'i?
3. Waqtiilee afran keessaa kam jaalatta? Maaliif?

Barannoo 2: Dubbisuu

Gilagaala 4: Gaaffilee armaan gadiirratti hiriya kee waliin mariyachuun deebisi.

1. Waggaan tokko ji'oota meeqa qaba?
2. Ji'oonni waggaa kam fa'i?

Waqtiileefi Ji'oota

Waggaan tokko jijjiirama haala qilleensaafi raawwii gochootaa murtaa'a ta'an qaba. Jijjiiramoonni waggaa kunneenis waqtii yookiin tibba jedhamu. Haala kanaan, waqtiileen waggaa tokko keessatti argaman Birraa, Bona, Arfaasaafi Ganna jedhamu.

Waqtiileen waggaa hundinuu ji'oota sadi sadi qabu. Haala kanaan, waqtiin Birraa ji'oota Fulbaana, Onkololeessaafi Sadaasa jedhaman of keessaa qaba. Waqtiin Bonaa ammoo, ji'oota Mudde, Amajjiifi Guraandhala jedhaman qaba. Waqtiin Arfaasaa ji'oota Bitootessa, Eblaafi Caamsaa jedhaman of keessaa qaba. Waqtiin Gannaa ammoo, ji'oota Waxabajjii, Adoolessaafi Hagayya jedhaman qabata.

Gilagaala 5

- A. **Gabatee armaan gadii odeeffannoo dubbisa olii irratti hundaa'uun guuti.**

Wagtii	Ji'oota		
Birraa	Fulbaana,	Onkololeessaa	Sadaasa
Bona			
Arfaasaa			
Ganna			

- B. **Ji'oottan waggaa gabatee gadii keessaa hafan barreessuuguuti.**

TL	Ji'oota	TL	Ji'oota	TL	Ji'oota
1	Fulbaana	5		9	
2		6	Gurraand-hala	10	
3	Sadaasa	7		11	Adoolessa
4		8		12	

Gilgaala 6

- A. **Walitti makuun dubbisi.**

Fakkeenya,

A - doo - les - sa = Adoolessa

1. Wa - xa - baj - jii
2. Gu - raan - dha - la
3. Bi - too - tes - sa
4. On - ko - lo - lees -sa

- B. **Sagaleewwan maqaa ji'oottan armaan gadii qoqqood-uun dubbisi.**

Fakkeenya,

Ebla = Eb - la

1. Birraa
2. Arfaasaa
3. Mudde
4. Hagayya
5. Caamsaa
6. Amajjii

Barannoo 3: Fayyadama Jechoota

Gilagaala 7

- A. **Jechoota armaan gadii hiikaa isaanii gabatee keessatti kennameen walitti firoomsi.**

waqtii	kurfii	callaa	abaaboo	jalqabuu
--------	--------	--------	---------	----------

Fakkeenya,

oomisha = callaa

1. tibba _____
2. ilillii _____
3. eegaluu _____
4. qophii _____

B. Ji'oota armaan gadii tartiiba lakkoofsaa isaanii waliin walitti firoomsi.

A	B
1. Ji'a lammaffaa	a. Adoolessa
2. Ji'a afraffaa	b. Mudde
3. Ji'a torbaffaa	c. Bitootessa
4. Ji'a kurnaffaa	d. Waxabajjii
5. Ji'a kudha tokkoffaa	e. Onkololeessa

Barannoo 4: Lakkoofsota jechaan barreessuu

Gilagaala 8

A. Lakkoofsaafi jechoota gadii walitti firoomsi

<u>A</u>	<u>B</u>
1. torbaatamii torba	a. 88
2. sagaltamii tokko	b. 80
3. dhibba tokko	c. 77
4. saddeettamii saddeet	d. 91
5. saddeettama	e. 99
6. sagaltamii sagal	f. 100

B. Lakkoofsaafi jecha sagalee olkaasuun dubbisi.

70=torbaatama	80=saddeetama	90=sagaltama
71=torbaatamii tooko	81=saddeetamii toko	91=sagalatamii tokko
72=torbaatamii lama	82= saddeetamii lama	92= sagalatamii lama
73=torbaatamii sadii	83= saddeetamii sadii	93= sagalatamii sadii
74=torbaatamii afur	84= saddeetamii afur	94= sagalatamii afur
75=torbaatamii shan	85= saddeetamii shan	95= sagalatamii shan
76=torbaatamii jaha	86= saddeetamii jaha	96= sagalatamii jaha
77=torbaatamii torba	87= saddeetamii torba	97= sagalatamii torba
78=torbaatamii saddeet	88=saddeetamii saddeet	98=sagalatamii saddeet
79=torbaatamii sagal	89= saddeetamii sagal	99= sagalatamii sagal
		100= dhibba tokko

Barannoo 5: Jechoota qubee guddaan jalqaban barreessuu

Gilagaala 9. Jechoota gabatee armaan gadii keessaa kanneen qubee guddaan jalqabuu qaban adda baasii barreessi.

kadir	roobii	fulbaana	ujuluu	nama
bona	finfinnee	kibba	kamisa	amiinaa
sadaasa	arfaasaa	leenca	caaltuu	baha
ebla	dilbata			

Fakkeenya,

Qubee Guddaa

Kadir

Qubee Xiqqaa

nama

Barannoo 6: Gochimoota

Gilagaala 10

A. **Gochimoota himoota armaan gadii keessatti argaman adda baasuun korniyaan adda baasi.**

Fakkeenya,

- a. Kadir kitaaba dubbisa. b. Nuuriyaan kitaaba dubbisti.

gochima- dubbisa

gochima- dubbisti

kornayaa- dhiira

kornayaa- dubartii

1. Ujuluun bishaan dhuge.
2. Lookoon qalama bitte.
3. Baqqalaan fuula dhigate.
4. Asteer kursii irra teesse.
5. Fu'aad gara manaa deeme.

B. **Jechoota gaditti kennamaniin hima ijaari.**

Fakkeenya,

deemuu

- a. **Mucaan** mana barnootaa deeme. (dhiira)
 - b. **Mucayyoon** mana barnootaa deemte. (dubara)
1. rafuu
 2. cufuu
 3. dhuguu
 4. dhaamuu
 5. utaalu

Barannoo 7: Keeyyata barreessuu

Gilagaala 11. Himoota armaan gadii walitti fiduun keeyyata ergaa dabarsu barreessi.

1. Dhaabaafi Hawwiin obbolaadha.
2. Mana barnootaa tokkotti baratu.
3. Hirriiba irraa yeroon ka'u.
4. Akkuma hirriibaa ka'aniin gara mana fincaanii

deemu.

5. Achii booda, harkaafi fuula isaanii saamunaadhaan dhiqatu.
6. Itti aansuun, ciree nyaatu.
7. Erga nyaatanii booda, harka dhiqachuun gara mana barumsaa deemu.
8. Akkuma dhiqataniin, wayyaa mana barumsaa uffachuun dabtara isaanii qopheeffatu.

Gilagaala 12. Fakkiilee gaditti kennaman irratti hunda'uun keeyyata jalqabame xumuri.

Bonaafi Ganna

Bonniifi Ganni waqtiilee waggaa keessatti ramadamanidha.
Bonni gogiinsaan beekkama. Mukti

.....

.....

Ganni ammoo,

.....